

Oponentský posudek na disertační práci

Jitky Adamčíkové

Role antropologie v rozvojovém diskurzu

Téma disertační práce Jitky Adamčíkové je zvoleno velmi šťastně, protože si nejsem vědom, že by se vzájemným vztahem antropologie a rozvojové pomoci (resp. spolupráce) někdo u nás důkladněji zabýval. Jedná se o velmi kvalitní práci na aktuální téma a dle mého názoru by mohla a měla být tato studie po drobných úpravách vydána jako studijní text pro vysoké školy, resp. pro obory, které se rozvojovou a humanitární pomocí nějak zabývají.

Velkou předností Jitky Adamčíkové je, že měla možnost v minulých deseti letech procestovat řadu rozvojových zemí, zpravidla jako volební pozorovatel. Na práci je potom vidět, že ji píše někdo s vlastními zkušenostmi a prožitky a že nejde jen o teoretizování od stolu a na dálku. Zejména oceňuji zařazení řady případových studií, které dobře dokreslují různé role antropologů v rozvojových projektech a programech, stejně jako různé teorie, které se rozvojem zabývají.

Jitka Adamčíková se nejprve zabývá hlavními aktéry tzv. „rozvojového průmyslu“ (osobně s tímto termínem nesouhlasím a nelíbí se mi, ale respektuji, že je pravděpodobně převzatý z literatury): OSN, Světovou bankou a Mezinárodním měnovým fondem, vládními a mezivládními organizacemi a nevládními rozvojovými organizacemi. Dále je diskutováno rozlišení tzv. rozvojové antropologie vs. antropologie rozvoje. Na základě několika případových studií se autorka zabývá postavením antropologa v roli aktivního účastníka rozvojové spolupráce, postavením antropologa v roli pozorovatele rozvoje, či etickými aspekty využití antropologických znalostí (varovné je, že v historii občas vědecké zkoumání plnilo také špionážní „zadání“).

V obsáhlé čtrnácté kapitole se pak autorka zabývá různými rozvojovými teoriemi z antropologické perspektivy (teorie modernizace, teorie závislosti, teorie uspokojování základních potřeb, teorie Třetího systému a dalšími). Každá z těchto teorií je opět doplněna jednou či dvěma vhodně zvolenými případovými studii, z nichž některé jsou převzaty z literatury, jiné vychází z vlastní zkušenosti autorky. V následující kapitole je stručně věnována pozornost tzv. „postrozvoji“ (postdevelopment). Dle mého názoru jsou necelé tři stránky dostatečné, protože postrozvojový přístup ještě není takřikajíc usazen a je otázka,

jestli se jednou zařadí po bok ostatních, dříve zmíněných teorií, nebo se ukáže být spíše „slepou uličkou“.

K disertační práci mám následující připomínky:

- V předmluvě jsou dle mého názoru některé buď nedotažené, nebo kontroverzní formulace. Na str. 7: „zbývající čtyři pětiny světa tuto kulturní tradici nesdílí, a proto nemáme právo s nimi o rozvoji hovořit“, nebo „pět set let sebestředného evropského kolonialismu rozdělilo svět na bohatý Sever a chudý Jih a větší polovinu lidstva ponížilo“.
- Jak jsem se již zmínil výše, nejsem zastáncem pojmu „rozvojový průmysl“, který se v práci opakuje vícekrát. Mohla by autorka vysvětlit, proč a od koho tento termín převzala?
- Na str. 14, druhý odstavec bych obrat „primitivní obyvatelé“ dal spíše do uvozovek.
- Na str. 18 a 22 se objevuje pojem „trvale udržitelný rozvoj“. Domnívám se, že vhodnější překlad z anglického „sustainable development“ je spíše „udržitelný rozvoj“ (jak to navrhuje a prosazuje Ministerstvo životního prostředí ČR), případně „dlouhodobě udržitelný rozvoj“.
- Na str. 36, druhý odstavec je výraz „objektivovaný“. Mělo to znamenat „objektivizovaný“?
- Občas se v textu vyskytne nějaký překlep, i když ve velmi omezené míře (např. „jediným“, nikoliv „jediný“ na str. 39; „I když“, nikoliv „Ikdyž“; na str. 55 nahoře „zdroje financování ovlivňovaly“, nikoliv „ovlivňovali“; na str. 58 uprostřed „chilský Senát“, nikoliv „chilský senát“; na str. 89 uprostřed „osobnosti reprezentovaly“, nikoliv „reprezentovali“).
- Za velmi alarmující a pro mne novou informaci považuji konstatování autorky na str. 19, že africké země, kterým rozvinuté země odpustily velkou část dluhů, se nyní pouštějí do nového zadlužení prostřednictvím půjček s téměř běžnými komerčními úroky od zemí „BRIC“ (Brazílie, Rusko, Indie, Čína). Mohla by v diskusi autorka tento potenciálně velmi nebezpečný jev blíže komentovat?
- Na str. 57 jde pravděpodobně o nepřesný překlad názvu instituce: „Army Office of Research and Development“ by mělo být přeloženo jako „Vojenský úřad...“, nikoliv „Americký úřad...“.
- Na str. 115 v poznámce pod čarou autorka uvádí, že v zemích Latinské Ameriky je u tzv. mikropůjček úroková sazba ve výši 60 – 70% ročně. Je tomu opravdu tak?

A pokud ano, existuje pro to nějaké rozumné vysvětlení, aby bylo obhajitelné, že jde ještě o pomoc rozvoji a nikoliv o lichvářský úrok?

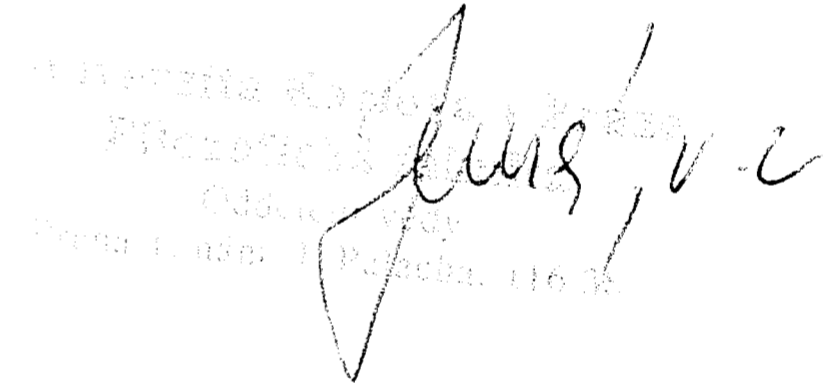
- Na str. 117 nahoře prosím o vysvětlení Fergusonova pojmu „rozvoj jako protipolitický stroj“.

Výše uvedené výhrady či námitky jsou jen drobnosti v jinak dle mého názoru vynikající práci. Kromě již zmíněné osobní zkušenosti autorky z pobytů v řadě rozvojových zemí oceňuji také důkladnou teoretickou přípravu před a v rámci psaní práce, což je vidět už jen ze zběžného pohledu na množství prostudované a citované literatury. Ještě jednou bych proto chtěl autorku povzbudit, aby se předloženou studii po drobných úpravách pokusila vydat jako studijní materiál (skripta) pro studenty vysokých škol.

Předloženou práci Jitky Adamčíkové hodnotím celkově jako velmi kvalitní a zdařilou. Doporučuji ji proto k obhajobě a před obhajobou navrhuji klasifikační stupeň „výborně“.

V Olomouci, 14. června 2010

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.

Handwritten signature of Pavel Nováček, CSc. and a faint official stamp of the Faculty of Education, Olomouc University.